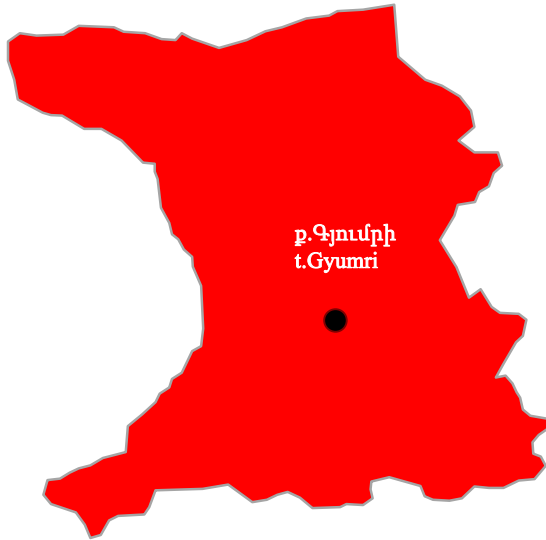

ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶ RA SHIRAK MARZ

<i>Մարզկենտրոնը` ք. Գյումրի</i>	<i>Marz centre Gyumri town</i>
<i>Տարածաշրջանները`</i>	<i>Territories</i>
Արթիկ	Artik
Ախուրյան	Akhuryan
Անի	Ani
Ամասիա	Amasia
Աշոցք	Ashotsk
<i>Քաղաքները`</i>	<i>Towns</i>
Գյումրի	Gyumri
Արթիկ	Artik
Մարալիկ	Maralik

Տարածքը Territory	2 680 քառ.կմ/ sq. km
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը Territory share of the marz in the territory of RA	9.0 %
Համայնքներ, 2017թ. տարեկզբի դրությամբ Communities, as of the beginning of 2017	79
Քաղաքներ Towns	3
Գյուղեր Villages	128
Բնակչության թվաքանակը 2017թ. տարեկզբի դրությամբ Population number as of the beginning of the year, 2017	239.3 հազ.մարդ/ ths. person
այդ թվում` of which:	
քաղաքային urban	139.9 հազ. մարդ/ ths. person
գյուղական rural	99.4 հազ.մարդ ths. person
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of marz population size in RA population size	8.0 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of urban population size	58.5 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր Agricultural land	210 938.6 հա/ ha
այդ թվում` վարելահողեր of which: arable land	78 162.7 հա/ ha

ՀՀ Շիրակի մարզը գտնվում է հանրապետության հյուսիս-արևմուտքում:

Պետական սահմանով արևմուտքից սահմանակից է Թուրքիային, հյուսիսից՝ Վրաստանին, արևելքից սահմանակից է ՀՀ Լոռու մարզին և հարավից՝ ՀՀ Արագածոտնի մարզին:

ՀՀ Շիրակի մարզը, լինելով ծովի մակերևույթից մոտ 1 500-2 000 մ բարձրության վրա (52

RA Shirak marz is situated in the north-west of the republic. In the West it borders with Turkey, in the North it borders with Georgia, in the East – RA Lori marz and in the South – RA Aragatsotn marz.

1 500-2 000 մ բարձրության վրա (մարզի 52 գյուղեր գտնվում են ծովի մակերևույթից մոտ 1 500-1 700 մ, իսկ 55-ը՝ 2 000մ բարձրության վրա), հանդիսանում է Հայաստանի ամենացրտաշունչ տարածաշրջանը, որտեղ ձմռանը օդի ջերմաստիճանը երբեմն հասնում է -46°C-ի:

Մարզի տարածքով են անցնում Հայաստանը Վրաստանին կապող գլխավոր երկաթգիծը և ավտոմոբիլային խճուղին: Այստեղ իրար են միանում Հայաստանի և Թուրքիայի երկաթուղային և ավտոճանապարհային ցանցերը:

Թուրքիայի հետ սահմանային Ախուրյան գետի վրա գործում է Ախուրյանի ջրամբարը, որն իր 526 մլն. մ³ ծավալով խոշորագույնն է հանրապետությունում:

ՀՀ Շիրակի մարզի արդյունաբերության առաջատար ճյուղերն են սննդամթերքի, ներառյալ խմիչքների, մանածագործական արտադրությունը և այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը: Հայտնի են Արթիկի, Անիի տուֆն ու պեմզան:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով (մարզում գործում է օդանավակայան, որն ապահովում է օդային կապ արտաքին աշխարհի հետ):

2016թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

➤ արդյունաբերություն`	2.8 %
➤ գյուղատնտեսություն`	11.6 %
➤ շինարարություն`	3.3 %
➤ մանրածախ առևտուր`	3.8 %
➤ ծառայություններ`	1.7 %

Մարզկենտրոն Գյումրի քաղաքը (2017թ. տարեսկզբին 116.0 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 118 կմ հեռավորության վրա, բարձրությունը ծովի մակերևույթից շուրջ 1 550 մ է:

Քաղաքը գտնվում է Ախուրյան գետի ձախ ափին: Այն բնակչության թվաքանակով և իր նշանակությամբ շարունակվում է համարվել Հայաստանի Հանրապետության երկրորդ քաղաքը:

Արթիկ քաղաքը (2017թ. տարեսկզբին՝ 18.4 հազ. բնակիչ, Երևանից 100 կմ հեռավորության վրա) գրտնվում է Արագած լեռնազանգվածի հյուսիս-արևմտյան լանջին, բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1 760 մ է: Քաղաքով անցնում են Մարալիկ-Գյումրի երկաթգիծը և Ապարան-Գյումրի խճուղին:

Քաղաքի արդյունաբերական արտադրանքի հզորության հենարաններն են սննդի, ապակյա կաղապարների, մեքենասարքավորանքների և հատուկ նշանակության սարքերի արտադրությունը:

Մարալիկ քաղաքը (2017թ. տարեսկզբին՝ 5.5 հազ. մարդ, Երևանից 90 կմ հեռավորության վրա) գտնվում է Արագած լեռնազանգվածի արևմտյան լանջին, բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1 920 մ է: Քաղաքով է անցնում Գյումրի-Թալին-Երևան մայրուղին:

Քաղաքում զարգացած են տեքստիլ արդյունաբերությունը, շինանյութերի արդյունահանումը և գյուղատնտեսությունը:

villages of the marz are at the height of 1 500-1 700 m above sea level and 55 villages – 2 000 m), the marz is the coldest region of Armenia, where the air temperature sometimes reaches -46°C in winter.

The main railway and automobile highway connecting Armenia with Georgia pass through the marz territory. The railway and motor-road networks of Armenia and Turkey are connected here.

On the Akhuryan river frontier with Turkey the Akhuryan reservoir was built that is the biggest in the country by its volume of 526 mln. m³.

The leading branches of industry of RA Shirak marz are production of food, including beverages and production of other non-metal mineral products. Tufa and pumice of Artik and Ani are well-known.

Freight and passenger transportations in the marz are implemented by road transport (the airport is situated in the marz that provides air connection with external world).

The share of economy main branches of RA Shirak marz in 2016 in total volume of correspondent branches of the republic comprised:

➤ industry	2.8 %
➤ agriculture	11.6 %
➤ construction	3.3 %
➤ retail trade	3.8 %
➤ services	1.7 %

Marz center Gyumri town (116.0 ths. inhabitants as of the beginning of 2017) is situated in 118 km distance from Yerevan, the height above sea level is about 1 550 m.

The town is situated on the left bank of Akhuryan river. It is continued to be the second town of the Republic of Armenia by its population number and importance.

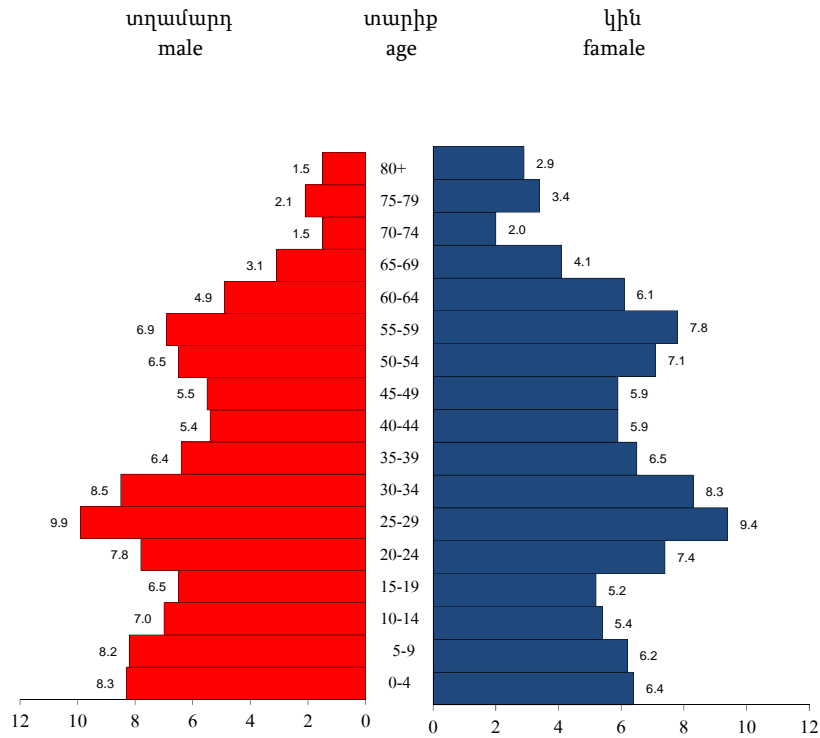
Artik town (18.4 ths. inhabitants as of the beginning of 2017, is situated in 100 km distance from Yerevan) is situated on the North-West breast of Aragats massif, the height above sea level is 1 760 m. Maralik-Gyumri railway and Aparan-Gyumri highway pass through the town.

Supports of town industrial produce capacity are food, glass block, machine equipments and qualified equipments production.

Maralik town (5.5 ths. Inhabitants as of the beginning of 2017, is situated in 90 km distance from Yerevan)is situated on the western breast of Aragats massif, the height above sea level is 1 920 m. Gyumri-Talin-Yerevan highway passes through the town.

The textile industry, mining of building materials and agriculture are developed in the town.

**ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԽՄԲԵՐԻ,
2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ
DE JURE POPULATION BY AGE –SPECIFIC GROUPS, 2017 as of January 1**

**ՄԱՆՐԱԾԱՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ
RETAIL TRADE UNITS**

	Քանակը Number					
	2012	2013	2014	2015	2016	
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	950	1 031	1 092	1 247	1 196	Retail trade units, total
<i>այդ թվում՝</i>						<i>of which:</i>
խանութներ	494	599	674	841	910	shops
կրպակներ	406	386	374	329	212	kiosks
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	2	2	2	2	2	markets of agricultural produce
սպառողական ապրանքների շուկաներ	4	6	5	5	3	markets of consumer goods
առևտրի այլ օբյեկտներ	44	38	37	70	69	other trade units

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
EDUCATIONAL INSTITUTIONS

	Քանակը Number					
	2012	2013	2014	2015	2016	
Պետական նախադպրոցական	37	50	51	51	50	State pre-school
Ոչ պետական նախադպրոցական	8	-	-	-	-	Non-state pre-school
Պետական հանրակրթական	168	169	167	167	165	State general educational
Ոչ պետական հանրակրթական	5	4	4	5	4	Non-state general educational
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	27	27	28	28	28	Music and art school youth creative (cultural) centre
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	6	6	5	5	5	State preliminary vocational educational ¹
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	9	9	9	9	9	State middle vocational educational
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	3	3	3	3	3	Non-state middle vocational educational
Պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1	State higher educational
Պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատության մասնաճյուղ	5	5	5	5	5	Branch of state higher educational
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	2	1	1	2	2	Non-state higher educational

ՔԱՂԱՔՆԵՐ
TOWNS/CITIES

Անվանումը	Town name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ [*] Number of de jure population as of January 1, 2017, person [*]
Գյումրի	Gyumri	116 031
Արթիկ	Artik	18 414
Մարալիկ	Maralik	5 462

ԳՅՈՒՂԵՐ
VILLAGES

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ^{**} Number of de jure population of January 1, 2017, person ^{**}
Ախուրյանի տարածաշրջան Axuryan district			
1	Ազատան	Azatan	5 676
2	Ախուրիկ	Akhurik	1 234
3	Ախուրյան	Akhuryan	9 613

¹ Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

Including those middle vocational educational institutions, which implement preliminary vocational program.

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Number of de jure population of January 1, 2017, person **
4	Այգաբաց	Aygabats	806
5	Առափի	Arapi	1 917
6	Արևիկ	Arevik	1 851
7	Բայանդուր	Bayandur	735
8	Բասեն	Basen	1 780
9	Բենիամին	Beniamin	720
10	Գետք	Getk	596
11	Երազգավորս	Erazgavors	1 665
12	Լեռնուտ	Lernut	156
13	Կամո	Kamo	1 508
14	Կապս	Kaps	926
15	Կարնուտ	Karnut	1 134
16	Կարմրաքար	Karmraqar	44
17	Կրաշեն	Krashen	282
18	Հայկավան	Haykavan	1 538
19	Հացիկ	Hatsik	1 010
20	Հացիկավան (Մայիսյան կայարան)	Hatsikavan (Mayisyan kayaran)	-
21	Հովունի	Hovuni	698
22	Հովիտ	Hovit	512
23	Ղարիբջանյան	Gharibjanyan	1 042
24	Ախուրյան կայարան	Akhuryan kayaran	-
25	Մայիսյան	Mayisyan	1 955
26	Մարմաշեն	Marmashen	2 077
27	Մեծ Սարիար	Mets Sariar	410
28	Շիրակ	Shirak	1 156
29	Ոսկեհասկ	Voskehask	2 156
30	Ջաջուր	Jajur	827
31	Ջաջուրավան	Jajuravan	218
32	Ջրառատ	Jrarat	1 158
33	Վահրամաբերդ	Vahramaberd	1 895
34	Փոքրաշեն	Poqrashen	227
35	Քեթի	Qeti	1 056
Ամասիայի տարածաշրջան Amasia district			
1	Ալվար	Alvar	239
2	Արավետ	Aravet	-
3	Աղվորիկ	Aghvorik	146
4	Ամասիա	Amasia	2 137
5	Արդենիս	Ardenis	203
6	Արեգնադեմ	Aregnadem	442
7	Բանդիվան	Bandivan	283
8	Բերդաշեն	Berdashen	234
9	Պաղակն	Paghkn	69
10	Բյուրակն	Byurakn	614
11	Գարնարիճ	Garnarich	209
12	Եղնաջուր	Eghnajur	21
13	Գտաշեն	Gtashen	482
14	Կամխուտ	Kamkhut	11
15	Ջարիշատ	Zarishat	66
16	Երիզակ	Erizak	-

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Number of de jure population of January 1, 2017, person **
17	Զորակերտ	Zorakert	185
18	Դարիկ	Darik	9
19	Ծաղկուտ	Tsaghkut	222
20	Լորասար	Lorasar	-
21	Հովտուն	Hovtun	194
22	Մեղրաշատ	Meghrashat	561
23	Շաղիկ	Shaghik	133
24	Ողջի	Voghji	595
25	Ջրաձոր	Jradzor	329
Աշոցքի տարածաշրջան Ashotsk district			
1	Աշոցք	Ashotsk	2 810
2	Արփենի	Arpeni	415
3	Բաշգյուղ	Bashgyugh	60
4	Բավրա	Bavra	642
5	Գոգհովիտ	Goghovit	385
6	Զույգաղբյուր	Zuygaghbyur	517
7	Թավշուտ	Tavshut	376
8	Թորոսգյուղ	Torosgyugh	354
9	Լեռնագյուղ	Lernagyugh	24
10	Կարմրավան	Karmravan	221
11	Կաթավասար	Kaqavasar	125
12	Կրասար	Krasar	551
13	Հարթաշեն	Hartashen	118
14	Հողմիկ	Hoghmik	495
15	Զորաշեն	Dzorashen	157
16	Ղազանչի	Ghazanchi	651
17	Մեծ Սեպասար	Mets Sepasar	988
18	Մուսայելյան	Musayelyan	364
19	Սալուտ	Salut	102
20	Սարագյուղ	Saragyugh	244
21	Սարապատ	Sarapat	103
22	Սիզավետ	Sizavet	395
23	Վարդաղբյուր	Vardaghbyur	128
24	Յողամարգ	Tsoghamarg	593
25	Փոքր Սարիար	Poqr Sariar	274
26	Փոքր Սեպասար	Poqr Sepasar	243
Անիի տարածաշրջան Ani district			
1	Աղին	Aghin	520
2	Աղին կայարան	Aghin kayaran	86
3	Անիական	Aniavan	488
4	Անիպեմզա	Anipemza	467
5	Բագրավան	Bagravan	917
6	Նորշեն	Norshen	0.0
7	Գուսանագյուղ	Gusanagyugh	926
8	Իսահակյան	Isahakyan	1 072
9	Բարձրաշեն	Bardzrashen	-
10	Լանջիկ	Lanjik	995
11	Լուսաղբյուր	Lusaghbyur	719
12	Հայկաձոր	Haykadzor	558
13	Զիթհանքով	Dzithanqov	1 560

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2017թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ^{**} Number of de jure population of January 1, 2017, person ^{**}
14	Չորակապ	Dzorakap	1 237
15	Շիրակավան	Shirakavan	847
16	Ջրափի	Jrapi	1 030
17	Սառնաղբյուր	Sarnaghbyur	3 468
18	Սարակապ	Sarakap	623
19	Քարաբերդ	Qaraberd	1 127
Արթիկի տարածաշրջան Artic district			
1	Անուշավան	Anushavan	2 123
2	Արևշատ	Arevshat	2 130
3	Գեղանիստ	Geghanist	1 360
4	Գետափ	Getap	826
5	Լեռնակերտ	Lernakert	1 536
6	Լուսակերտ	Lusakert	748
7	Հայկասար	Haykasar	224
8	Հայրենյաց	Hayrenyats	828
9	Հառիճ	Harich	1 538
10	Հոռոմ	Horom	2 402
11	Հովտաշեն	Hovtashen	299
12	Մեծ Մանթաշ	Mets Mantash	2 544
13	Մեղրաշեն	Meghrashen	1 305
14	Նահապետավան	Nahapetakan	1257
15	Նոր կյանք	Nor kyank	1 968
16	Պեմզաշեն	Pemzashen	3459
17	Սարալանջ	Saralanj	1 327
18	Սարատակ	Saratak	1 460
19	Սպանդարյան	Spandaryan	1 857
20	Վարդաքար	Vardaqar	820
21	Տուֆաշեն	Tufashen	418
22	Փանիկ	Panik	3 216
23	Փոքր Մանթաշ	Poqr Mantash	3 052

* ՀՀ մարզերի քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացվել է ՀՀ 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող ընթացիկ հաշվառմամբ:

Population of town of the RA marzes is presented according to current statistics data based on population Census of 2011.

** ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ գյուղերի կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» պետական վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 952 գյուղական բնակավայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ ըստ մարզերի ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ կառավարության առնթեր ՀՀ ոստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա (շեղումը՝ 01.01.2017թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +13.8%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գուղական համայնքների միջև խնդրո առարկա տեղեկատվության փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

The sources of these data on RA rural communities are the state statistical reporting forms «Sex and age composition of rural population» provided by the rural communities on annual basis. According to those sources the sum total of de jure population of 952 RA rural settlements as a whole and by marzes has some deviation from the same data of current statistics of population, which are based on the data from administrative registers of RA Ministry of Justice and RA Police under RA Government (as of 01.01.2017 the deviation comprised +13.8% for the republic). The deviation is mainly stipulated by the absence of the system of exchange, comparing and checking in individual data level of the given information between rural communities.

**ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2016թ.
SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH
10 000 POPULATION IN RA SHIRAK MARZ, 2016**

	Ընդամենը Total	կրանցից՝ including:		
		կանայք ¹ women ¹	տղամարդիկ ¹ men ¹	
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 267	4 733	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	137	62	75	Births, person
Մահացածներ, մարդ	109	53	56	Deaths, person
Ամուսնություններ	43	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	10	X	X	Divorces
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակավակերետով, քառ.մ	30.7	X	X	Total area of housing stock provided per inhabitant, square metre
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝				Education sphere, attendance to educational institutions, person
նախադպրոցական	171	80	91	pre-school
հանրակրթական	1 256	591	665	general schools
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	133	88	45	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	41	15	26	preliminary vocational
միջին մասնագիտական	87	46	41	middle vocational
բարձրագույն մասնագիտական	180	112	68	higher vocational
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	36 677	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	260	42	218	Athletes, person
Զբաղվածներ, մարդ	3 466	1 829	1 637	Employed, person
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	4	2	2	including- in Science establishments
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	0.0	0.0	0.0	including- doctors of Science
գիտության թեկնածուներ	1	0.0	1	candidates of Science
ուսուցիչներ	144	124	20	teachers
բժիշկներ	23	physicians
միջին բուժանձնակազմ	58	paramedical personnel
Գործազուրկներ, մարդ	922	490	432	Unemployed, person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 699	1 064	635	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	627	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
գրադարան	16 778	library
թատրոն	1 167	theatre
համերգ	925	concert
թանգարան	4 444	museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	46	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	23	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	15	X	X	medium crime
ծանր	7	X	X	grave crime
առանձնապես ծանր	1	X	X	special grave crime

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են:
The indicators are accountable.